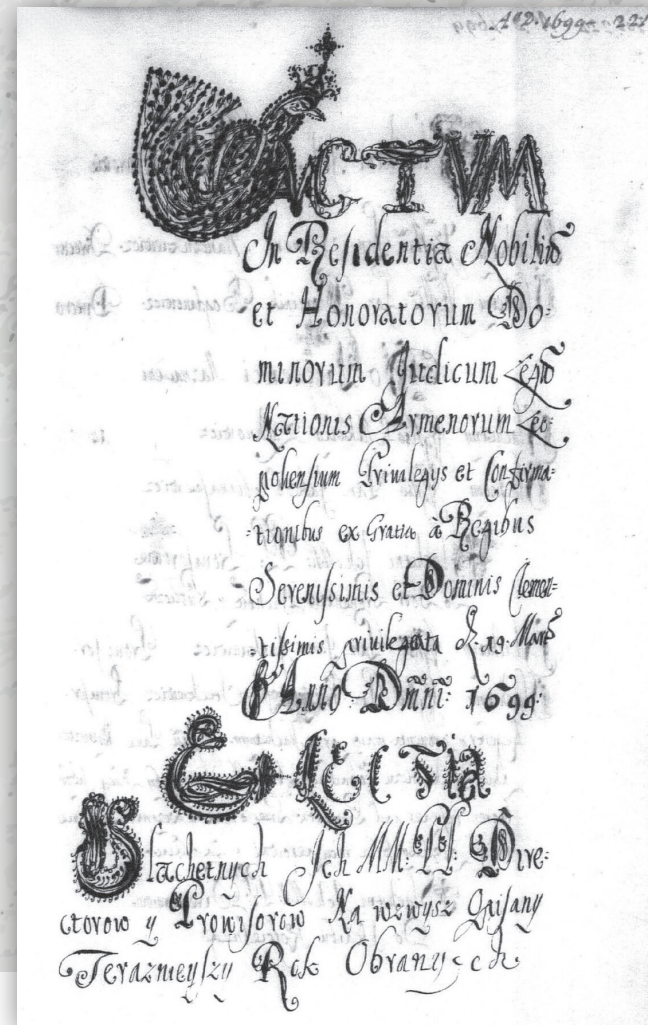

Ormianie polscy

Kalendarium

- 1356 Król Kazimierz Wielki wystawił pierwszy przywilej dla Ormian w Polsce (odrębność religijna, samorządowa i sądownicza Ormian lwowskich).
- 1367 Król Kazimierz Wielki zezwolił ormiańskiemu biskupowi Grzegorzowi na wykonywanie jurysdykcji biskupiej i budowę katedry we Lwowie.
- 1422 Relacja potwierdzająca udział posiłków ormiańskich w walkach z Zakonem Krzyżackim.
- 1519 Król Zygmunt Stary zatwierdził Statut ormiański i inne przywileje ormiańskie.
- 1648 W czasie oblężenia Lwowa Ormianie przekazali wojskom Bogdana Chmielnickiego okup w wysokości 42626 złotych. W wyniku negocjacji prowadzonych przez Krzysztofa Zachnowicza wojska kozackie wycofały się.
- 1665 Reformy obrządku ormiańskiego prowadzone przez misjonarzy teatynów. Król Jan Kazimierz zrównał w przywilejach Ormian kamienickich z mieszczanami polskimi. Andrzej Potocki rozkazał zbudować w Stanisławowie kościół ormiański.
- 1672 Upadek Kamieńca Podolskiego.
- 1675 Ormianie przekazali na potrzeby wojska oraz króla Polski znaczną ówczesnie sumę 9000 złotych.
- 1691 Na synodzie duchowieństwa ormiańskiego we Lwowie postanowiono o ostatecznym zerwaniu związków z patriarchatem eczmiadzińskim.
- 1696 Król Jan III Sobieski zaproponował patriarsze eczmiadzińskiemu, w zamian za przyjęcie unii z Rzymem, pomoc przy odbudowie królestwa ormiańskiego. Śmierć króla niweczy ten projekt.
- 1761 Prezydentem Warszawy został Ormianin Józef Michał Łukasiewicz.
- 1784 Likwidacja gminy ormiańskiej we Lwowie.
- 1856 Dominikanin o. Sadok Barącz wydał Żywoty sławnych Ormian w Polsce.
- 1919 W polskim sejmie ustawodawczym zasiadł arcybiskup Józef Teodorowicz.
- 1945 Po zmianie granic ocaleni Ormianie wyemigrowali do Polski.

„Wybitni Polscy Ormianie zasłużeni dla polskiej polityki, gospodarki oraz kultury”

Wystawa:

„Wybitni Polscy Ormianie zasłużeni dla polskiej polityki, gospodarki oraz kultury”

Ormianie byli integralną częścią wieloetnicznej Polski. Mimo że stosunkowo nieliczni – inne grupy etniczno-wyznaniowe były zwykle liczniejsze – to jednak ich obecność gospodarcza i kulturalna, a nawet polityczna, sprawiała, że odgrywali ważną rolę w Rzeczypospolitej. Ormianie byli głównymi pośrednikami w handlu towarami pochodzącymi ze Wschodu. Ormiańskie rzemiosło dostarczało towarów luksusowych. Potrafili oni świetnie się zaaklimatyzować w nowym, przyjaznym im środowisku. Wpłynęło to na zbliżenie między Polakami i Ormianami.

W drugiej połowie XVI wieku rozpoczęła się akcja osadnicza i gospodarcza polskich magnatów na ziemiach południowo-wschodnich Rzeczypospolitej. Magnaci w swoich dobrach ziemskich zakładali nowe ośrodki miejskie, będące na tych terenach centrami życia gospodarczego. Owe prywatne miasta były często główną siedzibą właściciela, będąc jednocześnie twierdzą obronną i pełniąc rolę istotnych ośrodków handlowych. Takim najdalej wysuniętym na zachód miastem, w którym istniała gmina ormiańska, był Zamość, a z kolei Stanisławów był miastem położonym najdalej na południowym-wschodzie Rzeczypospolitej. W miastach tych powstały samorządne gminy ormiańskie.

W połowie XVII wieku, kiedy postępowało załamanie gospodarcze miast, a w rezultacie upadek rzemiosła, niektóre jego gałęzie, w tym sztuka złotnicza, dzięki Ormianom znów się rozwijały. Ormianie mieli istotny wpływ na orientalizację gustu polskiego.

Powszechna orientalizacja smaku artystycznego w XVII wieku, którą można było zaobserwować w ubiorze oraz przedmiotach zbytku, przyczyniła się do rozwoju rzemiosła. Wszędzie tam, gdzie istniały większe skupiska Ormian, rozwijało się rzemiosło oparte na wzornictwie wschodnim. Właściciele miast prywatnych, tacy jak Potoccy w Stanisławowie czy Zamojscy w Zamościu, zdawali sobie sprawę z korzyści płynących z rozwijania produkcji rzemieślniczej, będących efektem osiedlania w miastach ludności ormiańskiej.

Ormianie byli w owym czasie prawie w całości „ludźmi miasta” – kupcami i rzemieślnikami. Zajmowali się handlem ze Wschodem i byli grupą etniczną, która odegrała najważniejszą rolę w pośrednictwie między Polską a Wschodem.

Zaspokajali zapotrzebowanie szlachty i patrycjatu miejskiego na wino, tkaniny, broń, rzędy końskie i inne luksusowe orientalne przedmioty. Wołoszczyzna i Mołdawia, gdzie docierali ormiańscy kupcy ze Lwowa lub Stanisławowa, miała znaczenie tranzytowe dla towarów z Bliskiego Wschodu.

Wymiana handlowa przechodziła przez tranzytowy Lwów, żeby dalej przez Gródek, Lubaczów, Krzeszów, Sandomierz, Opatów, Radom, Rawę Mazowiecką, Łowicz, Brześć, Toruń trafiać do Gdańska lub przez Bełz, Hrubieszów, Krasnystaw, Lublin, Kazimierz nad Wisłą, Radom, Opoczno, Radomsk, Wieluń, Bolesławiec trafić do Wrocławia a dalej do Lipska i Norymbergi. W XVIII wieku głównym przedmiotem handlu dla Ormian stały się woły wołoskie oraz konie. Ormianie wypasali w Mołdawii i Besarabii stada bydła rogatego i koni, które sprzedawali później do Niemiec.

Ormianie, jako grupa, należeli do najczęściej nobilitowanych w drugiej połowie XVIII wieku, olbrzymi był także popyt ze strony tej grupy na dobra ziemskie. Część ormiańskich rodzin w XVIII wieku żyła na pograniczu stanów mieszczańskiego i szlacheckiego.

Likwidowany z końcem XVIII wieku samorząd ormiański naturalnie wpasowywał się w tkankę galicyjskich miast. Ormianie zajmowali się organizacją przedsiębiorstw produkcyjnych (manufaktur), które specjalizowały się w tkactwie. W XIX wieku aktywność gospodarcza i naukowa mniejszości ormiańskiej w Polsce zbiegła się z intensywnymi przemianami społecznymi, powstaniem giełdy, nowym systemem finansowym w Europie i początkami przemian, które prowadziły do ukształtowania się narodu (w jego XX wiecznym kształcie). Ormianie mieli wpływ na kształtowanie się nowoczesnego społeczeństwa na ziemiach polskich. Niektórzy z nich współtworzyli powstającą inteligencję polską. Z nacji tej wywodziło się też wielu wybitnych polityków zasłużonych dla rozwoju polskiej gospodarki oraz naukowców. Wszyscy oni mieli ważny pozytywny wpływ na budowę niepodległego państwa polskiego.

Wystawa składa się z 12 plansz. Subiektywnie wybranych zostało 12 postaci, ważnych dla rozwoju polskiej kultury, gospodarki oraz polityki, reprezentujących przedstawicieli rozmaitych zawodów i nauk: Dawid Abrahamowicz (polityk i działacz społeczny), Teodor Axentowicz (malarz), Sadok Barącz (historyk), Janusz Jędrzejewicz (polityk, wojskowy), Jerzy Kawalerowicz (reżyser, scenarzysta), Jan Łukasiewicz (logik, matematyk, filozof, rektor Uniwersytetu Warszawskiego), Jan Józef Ignacy Łukasiewicz (chemik, farmaceuta i przedsiębiorca, wynalazca lampy naftowej, twórca przemysłu naftowego), Karol Mikuli, (kompozytor, pianista, dyrygent), Alfred Ohanowicz (polityk, prawnik), Krzysztof Penderecki (kompozytor, dyrygent), Grzegorz Piramowicz (pisarz, pedagog, filozof), Józef Teofil Teodorowicz (duchowny, polityk).

W związku z tym, że wybór tylko 12 postaci był bardzo skomplikowany. Warto wymienić jeszcze inne osoby ważne dla polskiej gospodarki, kultury i polityki, takie jak chociażby:

Jan Antoniewicz Bołoz (historyk i teoretyk sztuki), Włodzimierz Antoniewicz (rektor Uniwersytetu Warszawskiego, archeolog), Aleksander Augustynowicz (malarz), Kornel Krzeczunowicz (polityk, wojskowy), Tadeusz Isakowicz-Zaleski (duchowny, działacz społeczny, pisarz), Jakub Paschalis Jakubowicz (kupiec, przedsiębiorca), Adam Jędrzejowicz (polityk), Jan Walery Jędrzejewicz (astronom, meteorolog, lekarz), Kajetan Stefanowicz (malarz, wojskowy), Adam Józef Teodorowicz (chemik, dyrektor lwowskiej gazowni), Teodor Jan Torosiewicz (lekarz, chemik, farmaceuta).

Warto również zwrócić uwagę, że dalsze korzenie ormiańskie mieli tak wybitni Polacy jak:

Zbigniew Cybulski (aktor), Stanisława Fleszarowa-Muskat (pisarka, poetka), Zbigniew Herbert (poeta), Jerzy Janicki (pisarz), Stanisław Moniuszko (kompozytor, dyrygent) oraz Juliusz Słowacki (poeta, pisarz).

dr Andrzej Gliński, Instytut Piramowicza, Wrocław, 6.09.2025

INSTYTUT
PIRAMOWICZA

Hracja Bojadżjan
Konsul Honorowy
Republiki Armenii
Patronat Honorowy

wrocław.dominikanie.pl

Egzemplarz bezpłatny

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie
w ramach programu „Patriotyzm Jutra”

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

MUZEUM
HISTORII
POLSKI

PATRIOTYZM JUTRA

Katalog wystawy udostępniony
na zasadzie wolnej licencji Creative Commons CC BY.

Dawid Abrahamowicz

Dawid Abrahamowicz

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Dawid Abrahamowicz (ur. 30 czerwca 1839, zm. 24 grudnia 1926), polityk i działacz społeczny, poseł na Sejm Krajowy galicyjski, do austriackiej Rady Państwa i na Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej, austriacki minister dla Galicji.

Syn Tomasza Abrahamowicza i Kajetany z Antoniewiczów. Właściciel dóbr: Targowica Polna, Podwysokie (pow. śniatyński), Demnia (pow. przemysłański), Tyszkowce (pow. horodeński), Siemianówka (pow. lwowski). W wieku 28 lat został wybrany do Sejmu Krajowego galicyjskiego. W 1874 został wiceprezesem Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego. Rok później został posłem w parlamencie austriackim. Zajmował się tam inwestycjami i budżetem Galicji.

W latach 1875–1879 wydawał i redagował Czasopismo Ekonomiczno-Rolnicze. W 1898 otrzymał tytuł tajnego radcy. Od 1906 był prezesem parlamentarnego Koła Polskiego. W 1907 został ministrem dla Galicji i sprawował tę funkcję do 1909. W latach 1919–1922 był posłem na polski Sejm Ustawodawczy oraz członkiem Klubu Pracy Konstytucyjnej. Ufundował we Lwowie Zakład Wychowawczy im. Abrahamowiczów.

Portret Dawida Abrahamowicza autorstwa Kazimierza Pochwalskiego.

Fot. ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie

Teodor Axentowicz

Teodor Axentowicz w swojej pracowni

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Teodor Axentowicz (ur. 13 maja 1859, zm. 26 sierpnia 1938), malarz, rysownik i grafik, profesor i rektor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

Syn Deodata Axentowicza herbu Gryf i Agnieszki z Plutarchów. W latach 1878–1882 kształcił się w Monachium w Akademii Sztuk Pięknych. W 1882–1895 studiował w Paryżu (pracownia Carolusa-Durana, gdzie doskonalił swój warsztat portrecisty). W tym czasie Axentowicz opanował do perfekcji operowanie kolorem i światłem, a w jego twórczości dało się zauważyć wpływ impresjonizmu. Pracował jako ilustrator w czasopismach oraz wykonywał kopie obrazów takich malarzy jak np. Botticelli, Velazquez, Tytjan. Zasłynął jako portrecista polskiej i angielskiej arystokracji. W 1894 współpracował z Wojciechem Kossakiem i Janem Styką przy realizacji Panoramy Racławickiej. W 1895 Axentowicz objął stanowisko profesora rysunku w krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych. W 1898 został członkiem kolegium znawców z zakresu sztuk pięknych w Krakowie dla ochrony prawa autorskiego. Był współzałożycielem Towarzystwa Artystów Polskich „Sztuka”. W 1901 odniósł olbrzymi sukces komercyjny za sprawą wydanych pocztówek z reprodukcjami jego obrazów. W dużych ilościach sprzedawano je w Europie oraz Stanach Zjednoczonych. W 1910 został rektorem krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. W 1923. został odznaczony przez prezydenta Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polskiej I klasy, a w 1929 medalem Dziesięciolecia Odrodzonej Polski. W 1936 został odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą i Wielką Wstęgą Orderu Odrodzenia Polski. Axentowicz zasłynął jako wybitny portrecista oraz mistrz w tworzeniu scen rodzajowych.

Teodor Axentowicz

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

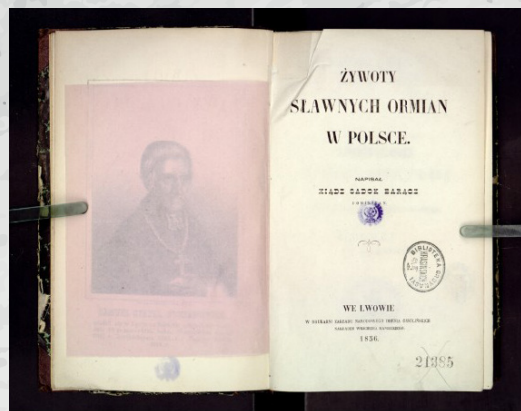
Sadok Wincenty Barącz

Sadok Wincenty Barącz OP (ur. 29 kwietnia 1814, zm. 6 2 kwietnia 1892) – dominikanin, znany galicyjski historyk i kronikarz.

Syn Grzegorza Barącz i Gertrudy z Aksentowiczów. W 1830 r. ukończył Cesarsko-królewskie gimnazjum w Stanisławowie. W latach 1831-35 studiował filozofię i teologię we Lwowie. W 1835 po otrzymaniu dyspensy z Rzymu opuścił obrządek ormiańskokatolicki i wstąpił do zakonu dominikanów. W zakonie kontynuował studia teologiczne na uniwersytecie we Lwowie. Pracował m.in. jako bibliotekarz, katecheta, wreszcie profesor nauk biblijnych we Lwowie i przeor klasztoru w Podkamieniu. Od 1855 oddał się całkowicie pracy naukowej. Współpracował z Zakładem narodowym im. Ossolińskich we Lwowie, opracowując liczne rękopisy i dokumenty. Był jednym z najbardziej znanych galicyjskich historyków XIX wieku, zasłynął jako badacz historii Ormian polskich, zakonu dominikanów i Kresów Wschodnich.

Portret Sadoka Barącz

W 1861 otrzymał dyplom doktora teologii. Współtworzył Encyklopedię S. Orgelbranda. Większość jego prac ma charakter źródłowy, gdyż wiele dokumentów archiwalnych, z których korzystał autor, zaginęła w czasie wojen.

Książka autorstwa Sadoka Barącz pt. Żywoty sławnych Ormian w Polsce

Fot. ze zbiorów Biblioteki Narodowej

Janusz Jędrzejewicz

Janusz Jędrzejewicz

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Janusz Jędrzejewicz (ur. 21 czerwca 1885, zm. 16 marca 1951) polski premier, członek obozu piłsudczykowski, poseł, senator, major piechoty Wojska Polskiego.

Syn Czesława Jędrzejewicza i Eleonory z domu Buchner. Ukończył studia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Działacz PPS od 1905 roku. Po wybuchu I wojny światowej wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej. Walczył na froncie wschodnim do 1916. Wkrótce został szefem Oddziału Informacyjno-Prasowego Komendy Naczelnej POW. W 1917 był redaktorem czasopisma piłsudczyckiego Rząd i Wojsko, był także członkiem tzw. Konwentu Organizacji A. Brał udział w tzw. Buncie Żeligowskiego. W 1922 zweryfikowany został w stopniu majora w korpusie oficerów piechoty. W 1923 przeniesiono go do rezerwy. W latach 1924-26 był dyrektorem Seminarium Nauczycielskiego im. S. Konarskiego w Warszawie. W 1924 wszedł w skład zarządu Związku Legionistów Polskich. Podczas zamachu majowego opowiedział się po stronie marszałka, w trakcie działań zbrojnych znajdował się w Komendzie Miasta na warszawskim Placu Saskim. W 1928 został posłem z listy Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem. Pełnił obowiązki wiceprezesa BBWR. Był członkiem parlamentarnych komisji konstytucyjnej i oświatowej. W 1931 został ministrem wyznań religijnych i oświecenia publicznego. Został autorem reformy polskiego systemu szkolnictwa (tzw. reforma jędrzejewiczowska). 10 maja 1933 zo-

Premier Janusz Jędrzejewicz wygłasza przemówienie, widoczni m.in.: prezydent Ignacy Mościcki, pułkownik Jan Głogowski, Zofia Nałkowska, Leopold Staff, Zenon Przesmycki, Wacław Berent, Piotr Chojnowski, Juliusz Kleiner, Wincenty Rzymowski, Jerzy Szaniawski, Karol Irzykowski, Tadeusz Żeleński, profesor Tadeusz Zieliński, Bolesław Leśmian

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

stał zaprzysiężony jako premier. W trakcie kadencji Jędrzejewicza doszło do decydującej narady odnośnie konieczności uchwalenia nowej konstytucji oraz podpisania polsko-niemieckiej deklaracji o nieagresji. Był członkiem komisji konstytucyjnej z ramienia BBWR. Nadał prawa publiczne Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu. Za jego kadencji utworzono Polską Akademię Literatury. Podał się do dymisji 13 maja 1934. W latach 1935–1938 zasiadał w Senacie. Skonfliktowany z Edwardem Śmigłym-Rydzem został odsunięty od wpływu na bieżącą politykę. Po wojnie żył na emigracji. Był przewodniczącym Rady Naczelnej Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie.

Jerzy Kawalerowicz

Jerzy Kawalerowicz

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Jerzy Kawalerowicz (ur. 19 stycznia 1922, zm. 27 grudnia 2007), reżyser i scenarzysta.

Syn Edwarda Kawalerowicza i Zofii Klementówny. W latach 1946–1949 studiował w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Pracował jako asystent reżysera przy filmach „Zakazane piosenki” (1946) Leonarda Buczkowskiego, „Ostatni etap” (1947) Wandy Jakubowskiej i „Stalowe serca” (1948) Stanisława Urbanowicza. W 1951 nakręcił swój pierwszy film – „Gromadę”. Od 1957 roku jego filmy zaliczane są do tzw. polskiej szkoły filmowej. W tym właśnie roku nakręcił film „Prawdziwy koniec wielkiej wojny”. Popularność za granicą zdobył sensacyjno-kryminalny „Pociąg”. W 1960 za „Matkę Joannę od Aniołów” otrzymał Nagrodę Jury na 14. MFF w Cannes. W 1966 ukończył film „Faraon”, za

który otrzymał nominację do Oscara dla najlepszego filmu nieanglojęzycznego. W 1977 stworzył „Śmierć prezydenta”, film nagrodzony Srebrnym Niedźwiedziem na 28. MFF w Berlinie. W 2001 roku nakręcił kosztującą 76 milionów złotych ekranizację „Quo vadis”. Od 1955 kierował Zespołem Filmowym „Kadr”. Został pierwszym przewodniczącym Stowarzyszenia Filmowców Pol-

skich (1966–1978). W latach osiemdziesiątych wykładał w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi. W latach 1985–1989 sprawował mandat posła na Sejm PRL. Został uhonorowany tytułem doktora honoris causa Uniwersytetu Sorbona II w Paryżu w 1998 i PWSFTViT w Łodzi w 2001.

Jerzy Kawalerowicz

Fot. ze zbiorów Filmoteki Narodowej

Jan Łukasiewicz

Jan Łukasiewicz

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Jan Łukasiewicz (ur. 21 grudnia 1878, zm. 13 lutego 1956) – minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego w II RP, logik, matematyk, filozof, rektor Uniwersytetu Warszawskiego.

Syn Pawła Łukasiewicza oraz Leopoldyny Holtzer. Ukończył studia w zakresie filozofii ścisłej na Uniwersytecie Lwowskim. W 1902 obronił na tym Uniwersytecie doktorat, a w 1906 otrzymał habilitację. W 1918 pracował jako szef sekcji szkolnictwa wyższego w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W czerwcu i we wrześniu 1918 nadzorował przejęcie akt dotyczących ziem polskich (w tym akt popraskich) od niemieckich instytucji archiwalnych. W 1919 pełnił obowiązki ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w rządzie Ignacego Paderewskiego. W 1923 został odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. W latach 1922–23 i 1931–32 był dwukrotnie wybierany rektorem Uniwersytetu Warszawskiego. Łukasiewicz był jednym z twórców polskiej szkoły matematycznej (szkoła lwowsko-warszawska), autorem

logiki trójwartościowej oraz podstawy odwrotnej notacji polskiej (zapisu wyrażeń arytmetycznych szeroko stosowanego w informatyce do dnia dzisiejszego). Od 1944 pozostawał na emigracji. Był członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie. Od 1946 był profesorem Uniwersytetu Dublinńskiego.

Senat akademicki z rektorem Uniwersytetu Warszawskiego prof. Jan Łukasiewiczem (w pelerynie gronostajowej).

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Jan Józef Ignacy Łukasiewicz

Jan Józef Ignacy Łukasiewicz (ur. 8 marca lub 23 marca 1822, zm. 7 stycznia 1882), chemik, farmaceuta i przedsiębiorca, wynalazca lampy naftowej, twórca przemysłu naftowego, działacz niepodległościowy.

Portret Jana Józefa Ignacego Łukasiewicza.

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

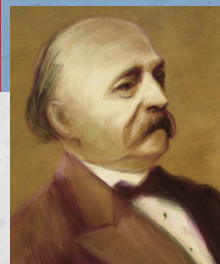
Syn Józefa Łukasiewicza i Apolonii ze Świętlików. Uczęszczał do popijarskiego gimnazjum w Rzeszowie. Następnie pracował w aptekach w Łańcucie i Rzeszowie. W 1845 został zaprzysiężony jako agent Centralizacji Towarzystwa Demokratycznego Polskiego na Rzeszów. Aresztowany 19 lutego 1846 i osadzony we Lwowie. Po zwolnieniu z więzienia rozpoczął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Dyplom magistra farmacji uzyskał na Uniwersytecie Wiedeńskim 30 lipca 1852. W 1852 pracował we Lwowie w aptece „Pod Żółtą Gwiazdą”, gdzie rozpoczął badania nad destylacją ropy naftowej. Na przełomie roku 1852/1853 Łukasiewicz i jego współpracownik

Medal ku czci Józefa Ignacego Łukasiewicza wybitny w 25 rocznicę powstania przemysłu naftowego.

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Jan Zeh otrzymali naftę metodą frakcjonowanej destylacji. W 1853 skonstruował pierwszą lampę naftową, która jeszcze tego samego roku znalazła zastosowanie w lwowskim szpitalu. W 1854 w Gorlicach na skrzyżowaniu ulic Węgierskiej i Kościuszki zapłonęła pierwsza na świecie uliczna lampka naftowa. W tym samym roku założył pierwszą na świecie kopalnię ropy naftowej w Bóbrce koło Krosna (spółka naftowa Trzeciecki-Łukasiewicz). W 1857 otworzył rafinerię w Kłęczanach koło Nowego Sącza. Z wydobywanej w tym miejscu ropy produkował naftę, smary, oleje smarne i asfalt. Rok później zamieszkał w Jasle, gdzie otworzył aptekę. W 1859 założył rafinerię w Polance pod Krosnem. W 1863 wspierał finansowo powstanie styczniowe, a później pomagał finansowo polskiej emigracji popowstaniowej. W 1865 we wsi Chorkówka pod Krosnem założył nowoczesną rafinerię. W późniejszych latach zainicjował powstanie kilku kopalni ropy w Beskidzie Dukielskim, w Gorlickim i w Bóbrce. Otworzył leczniczy zakład kąpielowy jodowo-bromowy w Chorkówce. W Zręcinie ufundował kościół w stylu neogotyckim. Pod koniec życia został wybrany do Sejmu Galicyjskiego. W 1877 zorganizował we Lwowie kongres naftowy oraz utworzył w Gorlicach Krajowe Towarzystwo Naftowe.

Karol Mikuli

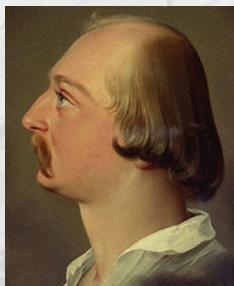
Fot. ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie

Karol Mikuli

Karol Mikuli (ur. 22 października 1819, zm. 21 maja 1897) – polski wirtuoz pianista, kompozytor, dyrygent i pedagog.

Syn Stefana de Mikuli i Teresy z Gullmannów. W latach 1839-44 studiował medycynę na Uniwersytecie w Wiedniu, jednak nie ukończył studiów uniwersyteckich i w 1844 przeniósł się do Paryża, gdzie był uczniem

i asystentem Fryderyka Chopina. Był pierwszym wydawcą utworów Chopina w Polsce. W latach 1848–58 koncertował we Francji, Włoszech, Austrii, Rumunii, Rosji i Polsce. W latach 1858–88 pracował na stanowisku dyrektora oraz profesora w Konserwatorium Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie, jako nauczyciel koncertowej gry fortepianowej, dyrygent orkiestry symfonicznej i kierownik dwu chórów. W 1888 założył Koncesjonowaną Szkołę Muzyczną Karola Mikulego we Lwowie. Na twórczość Mikulego składają się utwory fortepianowe, kameralne, chóralskie i opracowania pieśni ludowych. Wśród fortepianowych nawiązujące do Chopina: mazurki, nokturny, walce i polonezy z większych form sonata i ballada.

Portret Karola Mikulego

Fot. ze zbiorów Muzeum
Fryderyka Chopina w Warszawie

Alfred Ohanowicz

Alfred Ohanowicz

Fot. ze zbiorów
Narodowego Archiwum
Cyfrowego

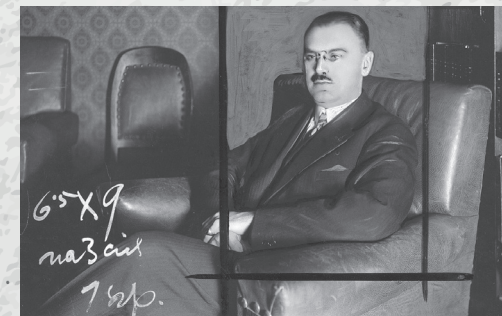
Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. W latach 1928–1933 był członkiem Trybunału Kompetencyjnego. Zasiadał w Senacie Rzeczypospolitej z ramienia Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem (1930–1935). W 1939 aresztowany przez Gestapo i po trzech miesiącach aresztu deportowany do Generalnego Gubernatorstwa. W czasie okupacji prowadził wykłady w ramach konspiracyjnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich i Szkoły Głównej Handlowej. W latach 1945–1960

Alfred Ohanowicz (ur. 31 marca 1888, zm. 21 marca 1984), senator II RP, prawnik, profesor Uniwersytetu Poznańskiego.

Syn Józefa Klemensa Ohanowicza i Heleny z Propokopowiczów. W 1910 uzyskał tytuł doktora praw na Uniwersytecie Lwowskim. W latach 1910–1919 pracował w Prokuraturii Skarbu, później Prokuraturii Generalnej RP we Lwowie. Brał czynny udział w obronie Lwowa w 1918. W 1919 objął Katedrę Prawa Cywilnego Uniwersytetu Poznańskiego oraz uzyskał tytuł profesora zwyczajnego.

W 1924 został dziekanem. W 1928 odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. W latach 1928–1933 był członkiem Trybunału Kompetencyjnego. Zasiadał w Senacie Rzeczypospolitej z ramienia Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem (1930–1935). W 1939 aresztowany przez Gestapo i po trzech miesiącach aresztu deportowany do Generalnego Gubernatorstwa. W czasie okupacji prowadził wykłady w ramach konspiracyjnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich i Szkoły Głównej Handlowej. W latach 1945–1960

był ponownie dziekanem Wydziału Prawa Uniwersytetu Poznańskiego. W latach pięćdziesiątych jego prace były objęte zakazem publikacji, a w 1951 odebrano mu na trzy lata możliwość uprawiania zawodu. W latach 1958–1981 był redaktorem naczelnym „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”.

Alfred Ohanowicz

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Krzysztof Penderecki

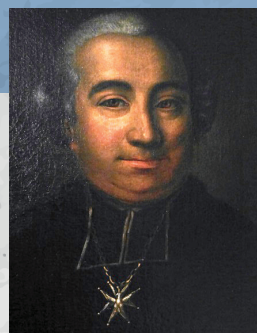
Fot. PAP/Andrzej Grygiel

Krzysztof Penderecki

Krzysztof Penderecki (ur. 23 listopada 1933 w Dębicy, zm. 29 marca 2020) kompozytor, dyrygent i pedagog muzyczny. Profesor i rektor Akademii Muzycznej w Krakowie.

Syn Tadeusza Pendereckiego i Zofii z domu Berger. W latach 1955–1958 studiował kompozycję w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w Krakowie. W 1958 został wykładowcą na swojej macierzystej uczelni, od 1972 do 1987 pełnił tam funkcję rektora. W 1959 za kompozycje: *Strofy*, *Emanacje* oraz *Psalmy Dawida* zdobył trzy pierwsze nagrody w konkursie Związku Kompozytorów Polskich. W 1956 był jednym z kilku współzałożycieli Piwnicy pod Baranami. W roku 1960 stworzył awangardowy utwór zatytułowany „8'37”, za który w rok później otrzymał nagrodę Tribune Internationale des Compositeurs UNESCO w Paryżu. Utwór o zmienionym tytule *Tren Ofiarom Hiroszimy* był grany w zagranicznych rozgłoszeniach radiowych. W 1966 stworzył zrywający z awangardą utwór *Pasja według św. Łukasza*. W 1973 powstała pierwsza symfonia Pendereckiego, grana przez London Symphony Orchestra. W 1980 skomponował zaliczany do socrealizmu liturgicznego twór *Polskie Requiem*. Krzysztof Penderecki jest autorem muzyki do filmu *Rękopis znaleziony w Saragossie* w reżyserii Wojciecha Jerzego Hasa. Wielu zagranicznych reżyserów używało

muzyki wcześniej skomponowanej przez Pendereckiego i można ją usłyszeć między innymi w *Lśnieniu* Kubricka lub np. *Egzorcyscie* Friedkina. Uczył w Folkwang-Hochschule für Musik w Essen (1966-68), Yale University w New Haven (1973-78). W latach 1987-90 był dyrektorem artystycznym Filharmonii Krakowskiej, od 1993 był dyrektorem artystycznym Festival Casals w San Juan w Puerto Rico, od 1997 dyrektorem muzycznym Sinfonia Varsovia. W 2013 Założył międzynarodową akademię muzyczną Europejskie Centrum Muzyki w Łusławicach. Został Kawalerem najwyższego polskiego odznaczenia, Orderu Orła Białego. Był także wielokrotnie nominowany do nagród Akademii Fonograficznej „Fryderyk” w kategoriach muzyki poważnej. W 2009 roku otrzymał Złotego Fryderyka za całokształt twórczości w muzyce poważnej. Dwukrotnie uhonorowany Prix Italia: w 1967 i 1968, oraz czterokrotnie otrzymał Nagrodę Grammy: w 1988, 1999 (dwie) i 2017.

Portret Grzegorza Piramowicza wykonany przez anonimowego autora w XVIII wieku.

Autor zdjęcia Maciej Szczepańczyk

Grzegorz Piramowicz

Grzegorz Piramowicz (ur. 25 listopada 1735, zm. 14 listopada 1801), jezuita, działacz Komisji Edukacji Narodowej, pisarz, pedagog, filozof.

Był synem Jakuba, patrycjusza lwowskiego, tytularnego sekretarza Augusta III, i Anny z Nikorowiczów. Uczył się w lwowskim kolegium jezuickim, a po zakończeniu nauki wstąpił do zakonu jezuitów. Studiował teologię w Akademii Lwowskiej. Po ukończeniu studiów został profesorem teologii moralnej w kolegium krzemienieckim. Od 1764 roku był nauczycielem synów kasztelana lwowskiego Józefa Potockiego, z którymi odbył podróż po Włoszech oraz Francji. Do 1770 przebywał w Rzymie, gdzie prowadził w jezuickim Collegium Romanum wykłady z teologii moralnej. W 1771 wrócił do Lwowa i podjął się obowią-

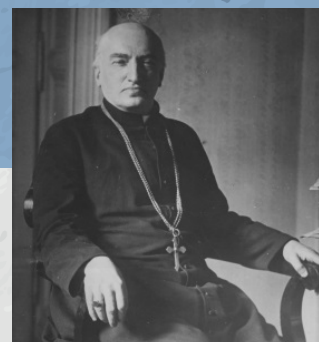
ków profesora filozofii. Po porwaniu króla Stanisława Augusta głosił kazania oraz publikował teksty rojalistyczne. Był stałym gościem tzw. czwartków literackich na zamku warszawskim oraz autorem i współpracownikiem „Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych”. Został powołany na stanowisko komisarza oraz sekretarza w Komisji Edukacji Narodowej (1773). Tworzył programy szkolne, sekretarzował Towarzystwu do Ksiąg Elementarnych (1775). W 1774 został proboszczem w Kurowie, gdzie zamieszkał. Dalej prowadził aktywną działalność literacką. W 1779/1780 na zlecenie KEN podróżował po Włoszech, Szwajcarii oraz Francji, gdzie poznawał tamtejsze programy edukacyjne. Po powrocie do kraju otrzymał godność kanonika kamienieckiego. Został również doktorem Uniwersytetu Krakowskiego. W 1783 pomagał przy wydaniu „Ustaw KEN”. W 1787 wydał „Powinności nauczyciela mianowicie zaś w szkołach parafialnych i sposoby ich dopełnienia”, które uważa się za szczytowe osiągnięcie polskiej myśli pedagogicznej w XVIII wieku. Powinności zarysowały rolę nauczyciela, stając się próbą nobilitacji profesji nauczycielskiej. Piramowicz uchodzi również za prekursora wychowania fizycznego i oświaty zdrowotnej w Polsce. Po uchwaleniu Konstytucji 3 Maja wpisał się na listę członków Tow. Przyjaciół Ustawy Rządowej.

KS. GRZEGORZ PIRAMOWICZ
• 1735 † 1801
(Zdjęcie z rzeźby dłuta Belłowskiego, skanującą stronę Internetu
na: G. Piramowicz w Łusławicach)

Autor pocztówki Juliusz Belłowski.

Dokument ze zbiorów Biblioteki Narodowej

Józef Teofil Teodorowicz

Józef Teofil Teodorowicz (ur. 25 lipca 1864, zm. 4 grudnia 1938) arcybiskup lwowski obrządku ormiańskiego, poseł na Sejm Ustawodawczy, a następnie senator I kadencji w II RP.

Syn Grzegorza Teodorowicza, ormiańskiego szlachcica herbu Serce, i Gertrudy z Ohanowiczów. Studiował prawo na uniwersytecie w Czerniowcach na Bukowinie. Po roku porzucił studia świeckie, wstępując do Seminarium Duchownego we Lwowie i na Uniwersytet Lwowski (wydział teologiczny). W 1887 przyjął święcenia kapłańskie z rąk arcybiskupa ormiańskokatolickiego Izaaka Mikołaja Isakowicza. Był proboszczem w Brzeżanach, wikarym we Lwowie i Stanisławowie, a następnie kanonikiem gremialnym we Lwowie. W tym czasie był też radnym miasta Lwowa i współzałożycielem dzienników katolickich. W 1901 został mianowany arcybiskupem lwowskim obrządku ormiańskiego. Zlecił przeprowadzenie renowacji katedry ormiańskiej we Lwowie, którą Jan Henryk Rosen ozdobił słynnymi dziś malowidłami, a Józef Mehoffer mozaikami. Działał w wielu organizacjach dobroczynnych. W okresie 1902–1918 był posłem do Sejmu Krajowego we Lwowie i Izby Panów w Wiedniu. W 1905 udał się do Rzymu na spotkanie z papieżem Piusem X, aby wyjaśnić powstałe wątpliwości odnośnie listu papieskiego „Poloniae populum”. Od tej pory arcybiskup Teodorowicz utrzymywał bardzo dobre kontakty z papieżem. Dzięki tym kontaktom

Prezydent Stanisław Wojciechowski w otoczeniu członków Rządu i Episkopatu Polski; pierwszy od prawej - arcybiskup Józef Teodorowicz

Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

zrealizowano pomysł, aby w Kurii rzymskiej umieścić przedstawiciela spraw Kościoła polskiego. Swoją działalność polityczną związał z Narodową Demokracją. Do historii polskiego parlamentaryzmu przeszło kazanie Teodorowicza, wygłoszone 9 lutego 1919 na rozpoczęcie obrad polskiego Sejmu Ustawodawczego. Działal aktywnie na rzecz

polskości Śląska, przeciwstawiał się polityce niemieckich władz kościelnych, które pod karą suspensy zabraniały polskim księżom angażować się w sprawy plebiscytowe. Autor licznych zbiorów kazań oraz publikacji o charakterze religijnym, patriotycznym i społecznym. Za swoją działalność otrzymał doktorat honoris causa Uniwersytetu Lwowskiego oraz honorowe obywatelstwo Lwowa i Brzeżan. Zmarł 4 grudnia 1938 we Lwowie. Po jego śmierci, w uznaniu jego zasług dla Rzeczypospolitej, ogłoszono w całym kraju żałobę narodową.